

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת כי תבא תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתקצ"ו

דרשת פרקי אבות

ובפענח רזא (פ' ראה) כתב, 'שלוש' פעמים בשנה יראה כל זכורך, מלא בויו, כי ששה פעמים צריך להקביל פני רב, דהיינו בשלש רגלים, ובראש השנה ויום הכיפורים ושמיני עצרת ע"ש. לא הזכיר זה לגבי ראיית פני ה' במקדש, אלא לגבי חיוב קבלת פני רבו. ונראה הכוונה על פי מה שכתוב בפנים יפות (סו"פ ראה) דבפסוק זה נרמז מאמרם (ראש השנה טז): דחייב אדם לקבל פני רבו ברגל, שהרי דרשו (פסחים כב.) את ה' אלקיך תירא (דברים ו-ג), לרבות תלמידי חכמים ע"ש. וזהו שאמר 'את' פני ה' אלקיך ע"ש. אמנם אכתי מוכח מזה דכן הוא גם לגבי עליית בית ה', דהנה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת א"ח סימן צד) כתב לדון אי יש חיוב קבלת פני רבו ברגל בזמן הזה, דהרי אמרו (קידושין לג.) אין תלמיד רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבוד רבו מרובה מכבוד שמים ע"ש. ואם כן אין לחייב קבלת פני רבו יותר מקבלת פני השכינה, שאין חיוב אלא שלש פעמים בשנה. ולכן בזמן הזה שלא חייבה אותנו התורה בראייה, אין מקום להטיל חיוב לקבל פני רבו כלל ע"ש.

ומעתה כיון שריבה הכתוב שיש ענין לקבל פני רבו ששה פעמים בשנה, אם כן הוא הדין דיש ענין גם לקבל את פני ה' עוד שלש פעמים, כי קבלת פני רבו לא תהא גדולה מקבלת פני ה' ברגל. והיינו שעליית הרגל לסוכות, יש להקדימו מראש השנה עד אחר שמיני עצרת. [ובפירוש הרוקח (הג"ל) לא הזכיר זה לגבי קבלת פני רבו, אלא לגבי עליית הרגל לבית המקדש, שהרי מתחלה החשיב ערב פסח, והיינו לקרבן פסח].

ומצינו כן באלקנה, שאמר הכתוב (שמואל א ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות

במשנה (אבות ג-יא) רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות וכו', אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא ע"כ.

ונראה בהקדם לבאר מה שמבקשים (בהושענות) הושענא שלש שעות, שלכאורה סתום הכוונה בזה, על איזה שעות הוא מכוין. ונראה כי במועדי ה' נצטוינו, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך (דברים טז-טז), שחייב לעלות ולראות וליראות עם קונו. וכתוב ביד דוד (ריש פרשת שופטים) דקיימא לן, אין ראיית פנים בעזרה אלא בקרבן (תוס' חגיגה ב. ד"ה הכל, בשם הירושלמי). והנה זמן קרבן מכון שעה אחת, דתמן תנינן (פסחים נח.) תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה וכו', ופירש רש"י וקרב בתשעה ומחצה, זמן גמר הקרבנות, שהיו שוהין שעה אחת בעשייתו ע"ש. ואדם צריך לעמוד אצל קרבנו (כמו שאמרו (תענית כו.) וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו) ע"ש. נמצא שבכל שנה היה האדם שוהה שלש שעות בעזרה בראיית פני ה', ומעת שחרב בית מקדשנו חסר לנו הזכות הגדולה הלז ליראות את פני ה'. על כן אנו מבקשים הושענא שלש שעות, שיוחזרו לנו שלש שעות הללו.

והנה בפירוש הרוקח (פ' ראה) כתב, 'שלוש' פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה', מלא וייו, כי ו' זמנים הם, ערב פסח, פסח, עצרת, ראש השנה, סוכות, שמיני עצרת. ואם תוציא ערב פסח תשים יום הכיפורים שהוא מועד ע"כ. והיינו כי חוץ השלש פעמים שיש חיוב עשה לעלות לבית ה', יש עוד שלש זמנים על כל פנים מצוה לעלות ולראות, והיינו ראש השנה ויום הכיפורים ושמיני עצרת.

ונראה בטעמא של דבר שהיו שוהין שש שעות דייקא בשנה בבית ה', על פי מה שכתוב בבנין אריאל (פ') בלק לבאר הטעם שהזכירו לבלעם זכות שלש רגלים דוקא, כי בלעם רצה לעורר עליהם קיטרוג חטא העגל, וכדכתיב (כד-א) וישת אל המדבר פניו, ובתרגום יונתן לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא. אך אנו אומרים (בפיוט של שחרית יום ב' דפסח) יכופר אלה, באלה הם מועדי, היינו חטא העגל שאמרו 'אלה' אלהיך ישראל (שמות לב-ח), מתכפר 'באלה' הם מועדי (ויקרא כג-ב), שבמה שישראל חוגגין את המועדים מתהווה כפרה על חטא העגל. לכן נרמז לו, אתה הולך לעקור אומה משום שעשו את העגל, הרי זה נתכפר להם בחגיגת שלש רגלים ע"כ.

ובספר כתנות אור פ' בלק (להגאון רבי מאיר ווארז'ר ז"ל, פפד"א תקיד) כתב בזה עוד, בהקדם לבאר מאמרם (מכות כג.) כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה, שנאמר (שמות לד-ז) אלהי מסכה לא תעשה לך, וסמיך ליה את חג המצות תשמור. ופירש רש"י המועדות, חולו של מועד. ומקשים מנא ליה לרש"י כן. ושמעתי מרבותי פירוש נאה ומתקבל, דהנה הוא גופא צריך טעמא למה המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה, עבודה זרה מאי בעי הכא. ופירשו על פי דאיתא במפרשים בטעם מה שצוה ה' לחוג שלש רגלים, לפי שעבדו ישראל את העגל שש שעות, שנאמר (שם לב-א) וירא העם כי בושש משה, ואמרו רז"ל (שבת פט.) כי בא שש שעות על היום ומשה לא בא, ועבדו את העגל עד הערב שהן ששה שעות ועשו חג. לפיכך צוה ה' לחוג שלש רגלים, והם ט"ו יום, ז' ימי פסח וז' ימי סוכות ויום אחד עצרת, ובט"ו יום יש שלש מאות וששים שעות, ששים פעמים ששה, כדי שיתבטל חטא העגל בששים. וזהו שאמרו כל המבזה את המועדות, נמצא מתעורר עליו חטא העגל, והיינו כאילו עובד עבודה זרה. ולכך פירש רש"י חולו של מועד, דהא חולו של מועד נמי בכלל שלש מאות וששים שעות ודפח"ח. והנה בלעם ביקש לעורר עליהם חטא העגל כדי שתחול עליהם הקללה. וזה שאמר לו אתה רוצה לעקור אומה החוגגת שלש רגלים, וממילא נתבטל חטא העגל, ולא יחול עליהם קללה אלא הברכה ע"ש. ובמגדים חדשים (שם) העיר דמה שכתב דהשש שעות היו משש שעות עד הערב, ביום הראשון שעשו את העגל, הוא שלא בדקדוק, אלא מהשכמת הבוקר למחרתו עד שעה ששית כשירד משה מההר, שנאמר (שם לב-ו) וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק, דאף שהעגל נעשה מאתמול, אינו מבואר באיזה שעה נעשה ע"ש.

ולבוח לה' צבאות בשילה. ומבואר בהגהות חתם סופר (או"ח סימן תקפא) דקאי על ראש השנה, דתפלת חנה היתה בראש השנה אחרי אכלה ואחרי שתה ע"ש. וכן כתב שם (לז"ך אלול דרוש ו') שמקובל בידינו שהיה זה בראש השנה ע"ש. וגם בזוה"ק (פ' פנחס רלא.) דכל מקום שנאמר ויהי היום, דא ראש השנה ע"ש. ובדרשות חתם סופר (שם דרוש יח) העיר על מה דאמרו במדרש (שוח"ט שמואל א) שהיה מסבב אלקנה בעיירות לעורר ישראל לעלות לרגל. ומהתימא שנחשדו ישראל שנתעצלו מלעלות וליראות ע"ש. ולפי מה שנתבאר, העיר אלקנה את רוחם שיקדימו עלייתם, כדי להיות שם גם בראש השנה ויום הכיפורים ליראות את פני ה'. נובדרשות חתם סופר שם, כי רובא דרובא הקדימו לעלות בראש השנה לישוב שם לפני ה' לשוב אל ה' ללמוד ליראה את ה' וכו']. וכיון שבקרא זו נאמר ולא יראה את פני ה' ריקם, שאין ראיית העזרה בלי קרבן, והקרבת כל קרבן זמנה שעה, אם כן שהו ישראל בבית ה' בכל שנה שש שעות.

*

והנה בלעם הרשע שיבח את ישראל בברכותיו, ואמר מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל (במדבר כג-ז). ויש לומר הכוונה בזה, כי הנה בלעם כשבא לקלל את ישראל, כתיב ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה, ותרא האתון את מלאך ה', ותלחץ אל הקיר, ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר (שם כב-כד), ומזה נעשה בלעם חיגר ברגלו אחת (סנהדרין קה. ובמהרש"א שם). ולכאורה למה נענש בעונש זה דייקא, הלא ה' מודד מדה במדה. ויש לומר כי האתון אמר לבלעם, מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים (שם כב-כח), וברש"י רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה (תנחומא ט) ע"כ. ומצות עליית רגלים תלויה ברגל, וכמו שאמרו (חגיגה ב) דקטן שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית פטור, שנאמר שלש רגלים [הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב] ע"ש. ולכן מדה כנגד מדה נענש ברגליו ונעשה חיגר, כי רצה לעקור אומה העולה ברגל לבית ה', אשר החיגר פטור מראיה.

והנה כאשר עלו ישראל בשש רגלים הללו לבית ה', הרי שהו בכל שנה שש שעות, שזהו רובע יום של כ"ד שעות. ולכן כאשר ראה בלעם שאינו יכול לקלל ישראל, בשביל שהם חוגגין מועדי ה', והם עולים רגל לבית ה' שש פעמים בשנה, אמר במעלתם, מי מנה עפר יעקב, מי יוכל למנות חשיבותם גם מהפחותים שבישראל, ומספר את 'רובע' ישראל, היינו רובע היום שישראל שוהין בכל שנה בבית ה'.

והיוצא לנו מזה כי שש שעות נתרחקו ישראל מאת ה' בעשיית העגל, וזה מתכפר בעליית ישראל ברגל במועדי ה', על כן היו שוהין אז במחיצתו של מקום שש שעות, שבזה יכופר השש שעות שנתפרדו מה' בחטא העגל.

*

ובזה היה נראה לפרש מה שדרשו חז"ל (חגיגה ג.) מאי דכתיב (שיר ז-ב) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, כמה יפין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל ע"ש. ויש להבין למה קראם כעת בתואר 'בת נדיב'. ונראה דהנה ביד דוד (שם) כתב, כי ימי שנות האדם מה שהוא חייב במצות הוא מבן שלש שנה ולמעלה, כי שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא יט-כג), ובשנה הרביעית נטע רבעי, ומשנה הרביעית מחנכין התינוקות במצות. וימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ-ז), נמצא שקיום המצות באדם הם ס"ז שנה. והנה מצות עליית רגלים היא גם בקטן וכמבואר במשנה (חגיגה ב.), וכתבו התוס' דחייבים הם גם בקרבן עולת ראייה ע"ש. וכיון דיש מצוה בעליית הרגל ששה פעמים בשנה, לרבות ראש השנה ויום הכיפורים ושמיני עצרת, אם כן מקיים מצות ראייה במשך ימי חייו ת"ב שעות (שש פעמים ס"ז). ועל כן בצדק שיבא את ישראל, מה יפו פעמיך בנעלים, כמה יפין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, 'בת' נדיב, שהם שוהים בבית ה' במשך חייהם ת"ב שעות.

*

ואיתא בגמרא (פסחים סח:) כתוב אחד אומר עצרת לה' אלקיך (דברים טז-ה), וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם (במדבר כט-לה), רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתייה, וחציו לבית המדרש ע"כ. וכן פסקינן להלכתא (א"ח סימן תקכ"א), דיש לחלק את היום טוב לשני חלקים שוין, ששה שעות לעבודת ה', ושש שעות להנאת הגוף (עיין משנה ברורה שם). ויש לומר דכיון דהמועדים מכפרים על חטא העגל, אשר נתרחקו אז מה' שש שעות, על כן יש לקדש בכל חג שש שעות לעבודת ה' בבית המדרש, מקום דביקות בה' בתורה ותפלה. ושאר השש שעות לאכילה ושתייה לשם מצוה, לתקן מה שפגמו אז בשש שעות, וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק.

*

והנה מה שאמרו המבזה את המועדות, לכאורה צריך ביאור, למה יבזה המועדים יותר משאר מצות ה'.

אשר צונן, ומה איכפת ליה ביום מנוחה ושמחה נוספת. ונראה דהנה מצינו במשנה (ראש השנה כה.) שבאו שני עדים ואמרו ראינוה בזמנו, ובליל עיבורו לא נראה, וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הורכינס עדי שקר הן, היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה. אמר לו רבי יהושע רואה אני את דבריך [לעבר את החודש]. שלח לו רבן גמליאל, גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונוך. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר [מצאו רבי עקיבא לרבי יהושע מיצר על שהנשיא גזר עליו לחלל יום הכפורים]. אמר לו יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר (ויקרא כג-ב) אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם [בקריאת בית דין תלאו הכתוב], בין בזמנן בין שלא בזמנן.

ובגמרא תניא הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר, אמר לו רבי מפני מה אתה מיצר, אמר לו ראוי לו שיפול למטה שנים עשר חדש ואל יגזור עליו גזירה זו. אמר לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני, אמר לו אמור, אמר לו הרי הוא אומר אתם אתם שלש פעמים [שלשה זמנן כתיב אשר תקראו אותם בפרשת שור או כשב, וקרי ביה תקראו אתם], אתם אפילו שוגגין [מאליהן, כסבורין שהוא ראוי להתעבר וטועין], אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין [על ידי עדי שקר]. בלשון הזה אמר לו, עקיבא נחמתני נחמתני ע"כ.

ואם כן בקביעת המועדות יתכן שיחלקו תלמידי חכמים על קביעותו, ויאמרו שלא נקבע המועד על ידי הבית דין בזמנו, ואותו יום חול הוא, והמועד הוא ביום הקודם או למחרתו. הוא אינו מבזה המועד בעצם אלא מפני שאומר שלא קבעוה בזמנו. ואדם כזה מבטל תוקף דברי החכמים שנתנה תורה להם הכח, שבכל אופן שהם יקבעו המועדות, זהו המועד האמיתי. ועל כן גדול עונו מנשוא, שאין לו חלק לעולם הבא, וכדאיתא במשנה (סנהדרין צ.) אלו שאין להם חלק לעולם הבא, אפיקורס, ופירשו (שם צט:) זה המבזה תלמיד חכם.

*

ויש לומר בזה טעם לשבח שמנהג ישראל תורה שרגילין להרבות בדרשות של מוסר ותוכחה בימי החגים יותר משאר ימות השנה, דהנה בגמרא (שם) איתא, שרבי יהושע נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכיפורים להיות בחשבונו, כיון שראה אותו, עמד מכסאו ונשקו על ראשו, אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי, רבי שלמדתני תורה ברבים, ותלמידי שאני גזור עליך גזירה

נושאים הקטנים קל וחומר בעצמם שהם בודאי צריכין לקבל מרותם של הגדולים, והם מזכים את הרבים, אשר זכות הרבים תלוי בהם.

*

וראיתי בשם הגה"ק בעל אמרי אמת וצ"ל שאמר על ענין המבזה את המועדות, שהוא על דרך שמצינו גבי שאול, ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו (שמואל א י-כז), שהחושב מה יכול המועד לעזור לי, זה נקרא בזיון ע"כ. והיינו כי בכל מועד יש הארה מיוחדת שפע קודש שיורד מלמעלה, ויוכל לשאוב התעלות נפלאה ממנה על כל השנה כולה. לדודי ה' אורי (תהלים כז-א) בראש השנה, וישעי ביום הכיפורים (ויק"ר כא-יד), בכל ראש השנה יורד אור נשגב, אך אש עצמו לא מתקיים רק אם יש במה שיוכל להתדבק, וכפי השמן והפתילה שהכין להאור ככה הם מתקיימים. ויש להכין עצמו בימים אלו לקראת האור של ראש השנה. וכן בכל מועד יש הארה מיוחדת, סוכות זמן שמחתנו, כי יצפנני בסוכה, שיוכל לישב כל השנה תחת צלא דמהימנותא. ומי שבעיניו המועדות הם רק ימים של מנוחה ושמחה, ואין צריכין לזה הכנה, והם חושבים מה יושיענו זה, הרי זה בכלל מבזה המועדות. ומי שמחשיב המועדות, לפי ערך חשיבותם הוא מכין עצמו יותר ויותר שיוכל לקבל הארתם, שיעשו אות לטובה להתעלות.

ואתה מקיימה כתלמיד, אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, קל וחומר קטנים לגדולים, שמתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאים קטנים קל וחומר בעצמן ע"כ.

אם כן למדים אנו ממועדי קודש, גודל החיוב לציית לדברי חכמים, שאם הם קובעים המועד שלא בזמנה אפילו במזיד (אם רואין צורך בכך, עיין הגהת יעב"ץ שם), או שהם מוטעין, מכל מקום אין לזוז מדבריהם, והאוכל ביום הכיפורים המוטעה, חייב כרת מן התורה, כי גם ה' מסכים על דבריהם. ולכן הזמן ההוא מתאים ביתר שאת לעורר את העם בהנסיגות השונות שמתנוצצים בכל דור, וחכמי ישראל עושין גדרים וסייגים לפי המקום והזמן, שיש להכניע דעתם לדעת חכמים ולקבל דבריהם.

ועוד אנו למדים מעובדא זו, גודל האחריות של הגדולים להיות נשמעים לחכמי ישראל. הן בכל ציבור יש כמה סוגים, יש אנשים חשובים תלמידי חכמים ואנשי מעשה, ורוב הציבור בינונים, ומקצתם פחותים יותר. ועיניהם של הציבור תלויות איך הגדולים שבהם מקבלים מרות. וכאשר הגדולים אינם מכניעים עצמם לבוא לשמוע הדרשה, או לקבל על עצמם מה שמבקשים מהציבור, הם מחלישים את הקטנים מלשמוע ומלקבל. והקולר תלוי בצוארם שהם הם המחלישים את כבוד החכם ותורתו. וזהו כוונת מאמרם (ב"ר כו-ה) כל פרצה שאינה מהגדולים אינה פרצה ע"ש. לא כן כאשר הגדולים נשמעים לקטנים,

סעודה שלישית

ונראה כי בכל דבר שבקדושה יש בה מדריגות רבות זו למעלה מזו, וכפי ההתעלות של האדם הוא משיג יותר ויותר. ולדוגמא, קדושת התורה, כפי מה שמתעלה האדם בתורה הוא משיג השגתו יותר. ואותה הסוגיא שלמד בנערותו, ושוב לומדה בזקנותו, הרי ביאורה לפניו כסוגיא חדשה שלא השיגה עד עתה, והביאורים והמסקנות שמבין ומשכיל מהתוספות הם כחדשים לגבי מה שהשיג מתחלה.

והנה אנו מברכין על קריאת התורה ברכה תחלה וסוף, מלפניה מברכין אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ולאחריה מברכין אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. ויש להבין ענין השני ברכות, ושינוי נוסח הברכה שביניהם. וראיתי טעם על זה, דהנה כאשר אחד מביא מתנה לחבירו, אומרים לו תודה על המתנה, ואף על פי שאינו יודע עדיין מה מונח בתוכו, ואולי לא יצטרך לזה

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וגו' (כז-א). ויש לדקדק על אומרו בלשון הוה, אשר ה' אלקיך 'נותן' לך, והוא ליה למימר 'יתן' לך, דהא אכתי במדבר היו אז. – ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ וגו' (כז-ג). ויש להבין הלשון 'הגדתי' שהוא לשון עבר, ועדיין לא אמר, אלא עתה מתחיל אמירתו. – וביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת (כז-ט). וברש"י אל המקום הזה, זה בית המקדש, ויתן לנו את הארץ כמשמעו ע"כ. וכבר דקדקו דמתחלה נתן לנו הארץ, ורק מאות שנה אחריו נבנה הבית המקדש, ולמה הקדימו. וגם להבין דבשלמא ההודאה על הפירות, הרי נתחדש אצלו בכל שנה פירות שלא היה לו עד עתה, על כן נתן הודאה מחדש, שההודאה על פירות של אשתקד לא חלה על פירות הללו. אבל על נתינת הארץ כבר הודה, ולמה מאות שנה אחריו הוא נתן שוב הודאה על מה שנתן לנו את הארץ הזאת.

מתפללים לה; אבל ההרגשה בטעמה של תפלה, לא דומה תפלה לחברתה, ולפי מצבו ומדריגתו ביראת ה', התפלה היא חיותו, אשר כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי.

ולעניינינו זהו גם כן בקדושת הארץ, הצדיקים מרגישים בה קדושה עילאה, אשר אורא דארץ ישראל מחכים (בבא בתרא קנח:), ותמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-ב), עד שמגודל אהבתם היו מנשקים את עפרה ואבניה (כתובות קיב.), ומשה התחנן תקטו תפלות על כניסתה. ויסופר על הרה"ק בעל בת עין וצ"ל, שכאשר היה דר בחוץ לארץ, בא פעם אליו שד"ר מארץ ישראל, ובתוך הדברים שיבח את הארץ כי האבנים שבתוכה מאירות כמרגליות. וכאשר עלה לארץ ישראל לא ראה זאת, והתאונן לפני השד"ר ששיקר לפניו. והשיב לו כי אמת הדברים, אך צריכין לעבוד הרבה עד שיזכה לראותו. ולאחר זמן אמר לו הבית עין כי עכשיו רואה שצודק הוא.

ואם כן נתינת ארץ ישראל אינה כאשר ארץ שניתנה במתנה, שאין בה מעלה רק קרקעיתה, אלא ארץ ישראל מביאה אתה עמה השגות נעלות בקדושתה, עד שאין תורה כתורת ארץ ישראל (ב"ר טו-ד), ובכל שנה ושנה שמתעלה מרגיש יותר מעלתה. ועל כן נאמר כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך 'נותן' לך, שהיא נתינה תמידית, והיינו בההשגה של האדם במעלתה. ולכן יש ליתן על זה תודה שנה אחר שנה, כי בההודאה של אשתקד לא הודה על המתנה טובה שנתחדש לו שנה זו מחדש.

ומכ"ל שכן שכאשר נכנס למקדש ה', וירד עליו שם שפע קודש מהשראת השכינה שבתוכה, התעלה להרגיש עוד יותר קדושת הארץ הנפלאה במעלתה. ואמר להכהן, הגדתי היום כי באתי אל הארץ, באמת כבר הגדתי היום בביתי בבוקר הודאה לה' על הארץ. אמנם כעת שבאתי לתוך המקדש, נתעלה השגתי יותר בקדושתה, אשר על זה עדיין לא נתתי הודאה. ויביאנו אל המקום הזה, זו בית המקדש, על כן אני נותן הודאה חדשה, על ויתן לנו את הארץ הזאת.

*

ואמר הכתוב, ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום וגו' (כו-ג). וברש"י אשר יהיה בימים ההם, אין לך אלא כהן שהוא בימך כמו שהוא, ואמרת אליו, שאינך כפוי טובה ע"כ. וברמב"ן הקשה כי בענין הזקן ראוי לומר אל השופט אשר יהיה

לעולם, מכל מקום נותן הודאה על תשומת לב של חבירו, שמחשיבו לאוהבו שהביא לו מתנה. ואחר כך כשפתחו ורואה שיש בו דבר חשוב שנחוצך לו מאד להשתמשותו, הוא נותן לו הודאה עוד הפעם, כי מתחלה נתן תודה על עצם התשומת הלב ועל אהבתו, ושוב נותן תודה על תוכן המתנה שחביב לו מאד. וכמו כן כאשר עולה לתורה, שהיא מתנה טובה חמדה גנוזה שנתן ה' לנו, הוא נותן הודאה תחלה על עצם הדבר, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, אבל עדיין לא הבחין לידע ולהכיר תוכן המתנה טובה מהו, כמה נפלאה ויקרה היא, ורק אחר שקרא ולמד והתבונן מה מונח בתורה זו, תורת אמת וחיי עולם, הוא נותן שנית תודה על החמדה הגנוזה, התועלת הרב שיגיע לו ממנה, ומברך אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו (עיי' שמן ראש לשבועות דף רמו).

אך דבר זה לא מסתיים בברכה זו, כי במתנה גשמי, כאשר פותח אותה ורואה מה שבתוכה, ומודה על תוכן המתנה, שוב לא ישתנה בהמתנה שום דבר, ולא יתחדש אצלו הודאה מיוחדת. לא כן התורה, כל מה שיוסיף בלימודו יתחדש אצלו טעמה של תורה שעדיין לא השיג, והשגתו בברכתו אשר נתן לנו תורת אמת, ובמה שחיי עולם נטע בתוכנו, יתעלה אצלו יום יום. ולכן מסיים בברכתו, ברוך אתה ה' 'נותן' התורה, שיש נתינה חדשה בהתורה תמיד, בהארת עינים בהשגת מה שטמונה בתוכה.

וכמאמרם (עירובין נד.) מאי דכתיב (משלי כז-יח) נוצר תאנה יאכל פריה, למה נמשלו דברי תורה כתאנה, מה תאנה [אילן] זו כל זמן שאדם ממשמש בה מוצא בה תאנים [שאינן מתבשלין בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, וכל שעה ראוי לאכול מהן], אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם ע"כ. [ונראה דלכן אמרו, אדם יורד לתוך שדהו, ורואה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי זה ביכורים (רש"י כו-ב). ומקורו ממשנה (ביכורים ג-א). ובתוספות יום טוב שם העיר מה שהקדים תאנה, לשאר שבעת המינים ע"ש. אך לפי מה שנתבאר, באילן תאנה יש תמיד תאנה המתבשלת גם במוקדם מאחרים, וכורך עליה גמי, ובשאר האילנות הפירות מתבשלים בבת אחת].

וכמו הוא גם כן בקדושת השבת, כל ישראל הם שומרי שבת וקוראי עונג, אבל הרגשת טעם המתנה טובה והשגתה, אינו שווה אצל כל אחד, וכפי מה שמתעלה האדם הוא מרגיש יותר, איך שהשבת היא נועם הנשמות והשביעי עונג הרוחות, לטעום בה אחד מששים בעולם הבא (ברכות נז).

בימים ההם (ז'ט), אף על פי שאינו חכם וגדול כשופטים הראשונים אשר היו לפנינו מן העולם צריך לשמוע לו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, אבל בהקרבת הבכורים למי יביאם אם לא לכהן אשר יהיה בימיו ע"ש.

ונראה כי אמרו חז"ל (תענית כד.) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לשבת ע"כ. והיינו דהשפע של פרנסה יורדת למטה בזכות הצדיקים, כהני ה'. וידוע מספר יצירה שכל דבר ישנו בעולם שנה ונפש, וכן הוא גם בהשפעת פרנסתו של אדם, יש יום אחד 'בשנה' שמשפיע פרנסה על כל השנה, והוא יום ראש השנה, אשר כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה (ביצה טו.). ויש מקום אחד 'בעולם' שמשם יורדת השפע לכל העולם, וכמאמרם (תענית י.) ארץ ישראל שותה מי גשמים, וכל העולם כולו מתמצית ע"ש. וכן אמרו ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה (דברים יא-יב), והלא אף כל הארצות הוא דורש, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה (רש"י שם). וכן הוא 'בנפש', המזה נפשות הצדיקים, אשר כל העולם כולו ניזונו בשבילם.

וכבר ביארנו הכתוב (ויקרא כא-ח) וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב, שמוטל עלינו הכרת הטוב לכבוד ולקדש את כהני ה' בשביל שאנו ניזונו בשבילם, שעל ידם יורדת השפע למטה לכל ברואי עולם, ואין לנו להיות כפויי טובה כנגדם. וזהו שאמר וקדשתו כי את 'לחם אלקיך', הלחם שלך שאתה מקבל מאלקיך, 'הוא מקריב', הוא מקרב אותו אליך מאת ה', ואתה ניזון בזכותו, ועל כן מן הדין מוטל עליך לכבדו.

והנה המביא ביכורים מודה לה' על חסדו שהמציא לו פרנסתו, ואינו כפוי טובה, ומביא לו ראשית תבואתו שקיבל מאתו. וצוה עליו הכתוב שביכורים אלו יתנם להכהן העובד בבית ה', להכיר שכל מה שיש לו להאדם בא לו בזכותו של הכהן, וכל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני (וכה"ן נטריקון כ'ל העולם כ'לו ניזון). ולא די במה שאינך כפוי טובה להקב"ה, אלא יש להכיר טובה גם להכהן שעל ידו יורד השפע, ולא להיות כפוי טובה גם כנגדו.

אך יתכן שיאמר האדם שזה היה רק אצל הצדיקים הקודמים, שזכותם היתה גדולה מאוד, על כן ירדה

השפע על ידם, לא כן דורות האחרונים שאינם במדרגה זו. על כן הדגיש הכתוב ובאת אל הכהן 'אשר יהיה בימים ההם', אין לך אלא כהן שהוא בימיר, שעמד הקב"ה ושתלן לצדיקים בכל דור (יומא לח:), וכל צדיק נמדד לפי דורו, ויפתח בדורו כשמואל בדורו, ואם הוא כהן העובד בבית ה', אז השפע יורד על ידו, ואם אין אתה מתנהג כן לעומתו לכבדו ולקדשו, אתה כפוי טובה כנגדו, כי את לחם אלקיך הוא מקריב אותם לפניך.

*

ואינא במדרש תנחומא (ריש פרשתנו) צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב, והביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללים שלשה פעמים בכל יום, לפי שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות וכו' ע"ש. והענין הוא, כי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל (ברכות לב.), ואין אנו מתחילים התפלה בהבקשות של שמונה עשרה ברכות, אלא בפסוקי דזמרה, שבחו של מקום. והיינו כי קודם שמציע לפני ה' צרכיו שחטרים לו, יש לו מתחלה ליתן הודאה על מה שיש לו, ומה יתאוונן אדם חי (איכה ג-ט), דיו שהוא חי (איכ"ר שם). ערום יצא מבטן אמו, וכעת יש לו בגדים וכלים ודירה בנים ובנות וכו' וכו'. ולא יסתכל על הכוס במה שעדיין חסר ממנו, אלא במה שהוא מלא, אשר אין אנו מספיקין להודות אפילו על אחת מרבבי רבבות הטובות. ואז כאשר יתפלל לא יבוא לפני ה' בתרעומות על מצבו, אלא יכיר שכבר קיבל יתר מחלקו, ומבקש רק כדל וכרש צדקה מלפני ה'. ועל כן יש מתחלה לסדר שבחו של מקום, ולהודות על העבר, ורק אז יוכל אחר כך להתפלל.

וכן היה בהבאת ביכורים בבית ה', שבודאי היה עומד אז גם כן להתפלל, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים, אך מתחלה התחיל בהודאה, ומזכיר העוני ומצבו הקדום אשר עבדים היינו לפרעה במצרים וכו' וכו', ורק כאשר יכיר ההודאה, יוכל להמשיך להתפלל. וכמו כן אנו בימים הללו, שהמה ימי בקשת רחמים ותחנונים, יש לסדר מתחלה שבחו של מקום, להודות ולהלל מתחלה על כל אלפי רבבות הטובות שמקבל מה' בכל עת ובכל שעה, ואז לא יתאוונן עוד על שום דבר, אלא כדלים וכרשים דפקנו דלתיך.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יושע שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' סיני ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יצחק מרדכי שטראהלי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' יצחק פאסטערנאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' טובי פרענקל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למול טוב
---	---	---	--	---